

Post-publishing peer review: snelle transparante wetenschapsevaluatie

Jan Haspeslagh, Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)

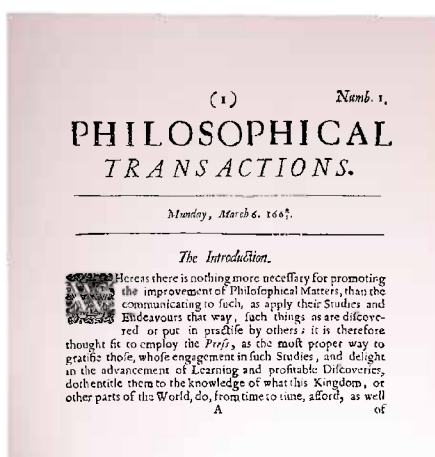
Het huidige evaluatiesysteem voor wetenschappelijke literatuur gaat meer en meer voorbij aan de evoluties binnen en noden van de internationale onderzoekswereld. Sinds een decennium echter wordt er stevig ingezet op het zo veel mogelijk publiceren in een openaccessomgeving, en deze acties hebben op hun beurt geleid tot een nieuwe kijk op het review proces: post-publishing peer review (P-PPR).

Essentieel bij deze vorm van evalueren is dat ze gebeurt ná publicatie van het manuscript, en zich volledig op het publieke forum afspeelt. De voordelen? Publicatie, communicatie en evaluatie gebeuren zeer snel en transparant.

Het klassieke, gesloten en trage peer-review model van de laatste 50 jaar heeft alle andere evaluatiemechanismen volledig verdrongen, en is tot een onvermijdelijke, maar gebrekkige standaard uitgegroeid. Internet en de globale digitale communicatieruimte hebben deze patstelling gelukkig opengebroken. De ontwikkeling van openaccessplatformen voor wetenschappelijk publiceren (open tijdschriften en institutionele archieven) leveren daarbij dé voorwaarde en mogelijkheid tot succesvolle post-publishing peer review. Een artikel kan daar onmiddellijk en open geplaatst worden, en om het even welke wetenschapper kan kritieken posten op deze 'discussion papers'. Zowel originele publicatie als de reviews worden behandeld als gepubliceerde en dus citeerbare entiteiten. Het oorspronkelijk artikel wordt op die manier aangepast tot een 'final revised paper'. Dit volledige reviewproces wordt permanent publiek gearchiveerd, zodat de historiek van deze wetenschappelijke discussie en kennisvorming — zoals 350 jaar geleden al — raadpleegbaar blijft.

Net zoals de Citation Index van Web of Science vooral geadopteerd werd in de natuur-, levens- en toegepaste wetenschappen, lijkt de aandacht voor post-publication peer review zich ook in diezelfde disciplines te manifesteren. Het zou nu al nuttig zijn de verspreiding van

P-PPR over de verschillende onderzoeksdomeinen te kunnen meten en analyseren, maar wellicht is het daarvoor nog een beetje te vroeg. Ondertussen zien we — vanuit een zeer onwetenschappelijke empirische vaststelling — dat P-PPR in domeinen als fysica, wiskunde, computerwetenschappen, biologie, geneeskunde en multidisciplinaire takken zoals mariene wetenschappen zeer snel en sterk opgang maakt. Het bekendste platform vandaag is wellicht Faculty of 1000 (<http://f1000.com/prime>), een vereniging van topwetenschappers die

Reeds in 1665, in het allereerste nummer van de *Philosophical Transactions*, wordt gewezen op het grote belang van heldere en open communicatie over wetenschap en onderzoek.

onder andere een openaccess tijdschrift beheert: F1000Research. Dit voorbeeld van een typisch artikel hieruit (f1000r.

es/VGezmS) doorloopt dan een aantal stappen: de paper van Fathy et al. wordt in een eerste versie gepubliceerd op 26 oktober 2012. Vijf dagen later wordt het artikel — weliswaar met kritische noten — geaccepteerd als 'good science' wat betekent dat de wetenschappelijke methodes voor het beschreven onderzoek gerespecteerd werden. Nog twee dagen later keuren twee reviewers de tekst ook goed en twee weken later wordt nog een kritische noot gepost door een vierde lezer. De originele auteurs reageren op de eerste kritiek zonder wijziging aan het artikel, maar passen hun tekst wel aan als gevolg van de opmerking van reviewer vier. Deze gewijzigde versie wordt gepubliceerd op 17 december, anderhalve maand na eerste publicatie.

Bij de tijdschriften van een andere gereputeerde openaccess uitgever, Copernicus Publishing, doorlopen de artikelen een gelijkaardig traject. Dit voorbeeld van Miladinova & Stips uit *Ocean Science Discussions* ([dx.doi.org/10.5194/osd-6-2115-2009](https://doi.org/10.5194/osd-6-2115-2009)) wordt gepubliceerd op 15 september 2009. Na 17 replieken die allemaal online gearchiveerd worden, ziet de definitieve versie het daglicht op 26 april 2010. Een vergelijking met de historiek van een willekeurig artikel van Stips gepubliceerd binnen het klassieke peer review model toont dat deze publicatie ([dx.doi.org/10.1016/j.dsr2.2005.01.012](https://doi.org/10.1016/j.dsr2.2005.01.012)) in een eerste versie naar de uitgever gestuurd werd in juli 2003 om uiteindelijk te verschijnen op 23 mei 2005, bijna twee jaar later, zonder enig spoor van het evaluatieproces na te laten.

Is hiermee nu een fundamentele trendbreuk gerealiseerd voor het peer review proces? Dat zal niet alleen afhangen van hoe snel en breed P-PPR geadopteerd kan worden door de onderzoekers zelf, maar ook van de bereidheid om deze reviewmethode als bijkomende of nieuwe norm te aanvaarden voor de evaluatie van wetenschappelijke literatuur en onderzoek. Wordt ongetwijfeld vervolgd! ■